

Padomju bērnības diskurss Latvijas muzejos un tā integrēšanas iespējas E-studiju vidē augstskolā

IVETA ĶESTERE, ARNIS STRAZDIŅŠ,
MARKS DEPĀPE (*MARC DEPAEPE*)

LU PEDAGOĢIJAS ZINĀTNISKAIS INSTITŪTS
LU 79.ZINĀTNISKĀ KONFERENCE
2021.G. 29.JANVĀRIS

Pētījuma aktualitāte un problēma

*Skola 2030: Muzejs kā mācību organizācijas telpa ārpus klases (skat. sadaļas *Mācīšanās iedziļinoties* un *Sociālā un pilsoniskā mācību joma*).*

Muzeja ekspozīcijas izmantošana mācību procesā sniedz vielu domāšanai, atbilžu meklēšanai, mācot prasmi argumentēt un diskutēt, tātad veido kritisko domāšanu.

Padomju laiks kā sarežģīta un pretrunīga nesenās vēstures problēma, kas joprojām ir aktuāla Latvijas sabiedrībā. Pētījumos par padomju laika bērnību (Kelly, 2007, Silova, 2019) publiskās vēstures iespējas aplūkotas fragmentāri.

Atmiņu institūciju (muzeju, arhīvu un bibliotēku) fondu izmantošanas iespējas studentu auditorijā ir maz pētītas.

Pētījuma mērķi: 1) analizēt padomju bērnības reprezentāciju Latvijas muzeju ekspozīcijā;
2) iezīmēt publiskās vēstures izmantošanas iespējas augstskolas E-vidē.

Ar padomju bērnības reprezentāciju šī pētījuma ietvaros tiek saprasts ikviens muzeja priekšmets (fiziski priekšmeti, dokumenti, iespieddarbi, audiovizuālās liecības), kas atrodas muzeja pastāvīgajā ekspozīcijā vai izstādē un attēlo bērna dzīvi padomju režīma apstākļos.

Ar jēdzienu **‘bērnība’** tiek saprasts cilvēka dzīves posms līdz pilngadības (18 gadu vecuma) sasniegšanai.

Pētījuma metode

Pētījuma dalībnieki/ izlase

47 dažādu profilu Latvijas muzeji -

- pārstāv visus Latvijas reģionus;
- apmeklētāju skaits ir vismaz 300 cilvēku gadā;
- ekspozīcijā vai izstādē, kas notikusi pēdējo 5 gadu laikā, ir reprezentēti padomju bērnības vēstures avoti (fiziski priekšmeti, dokumenti, iespaiddarbi, audiovizuālās liecības).

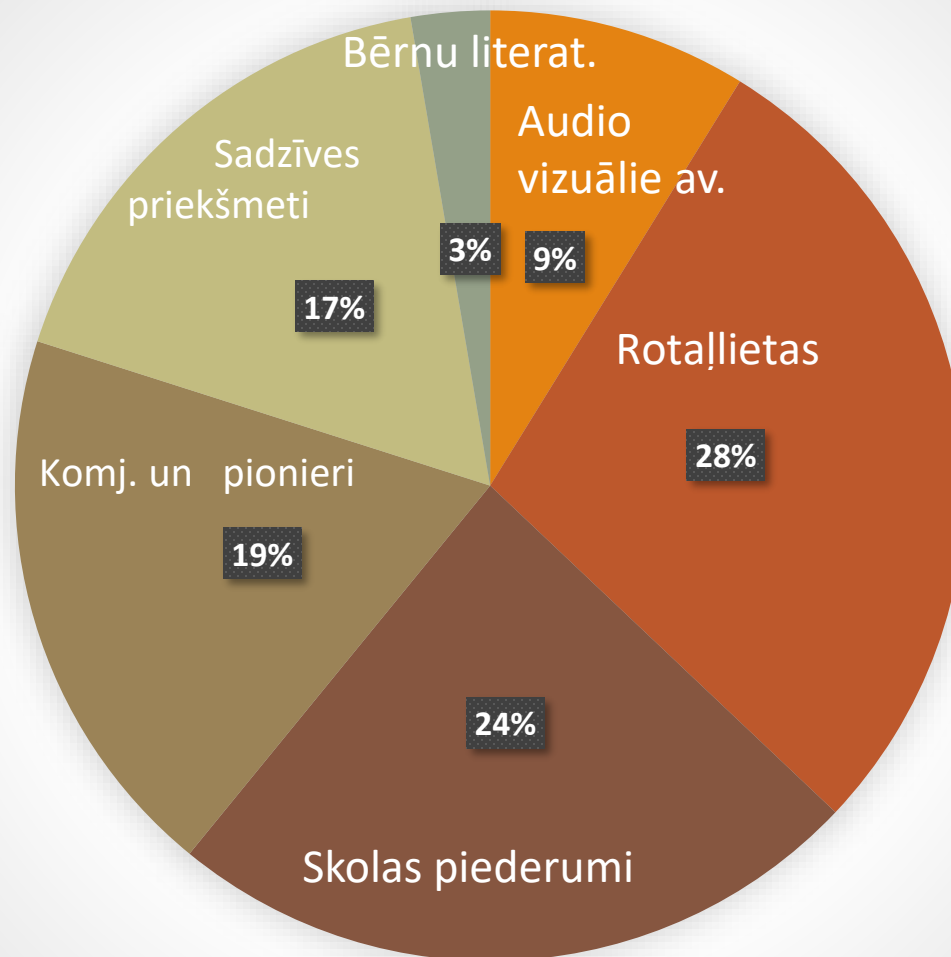
Procedūra

- Elektroniska aptauja ar jaukta tipa jautājumiem.
- Atbilžu apkopojums ar SPSS.

Teorētiskais fokuss

- Pētījumi par lietu simbolisko nozīmi un muzejiem kā kolektīvās atmiņas institūcijām (Gaskell, 2015; 2019, Smith, 2015; Langenohl, 2008),
- Bērnības sociālās vēstures pētījumi (Melancon, Smele, White, 2020; Kelly, 2007; Stearns, 2006).

Padomju bērniņas artefaktu kategorijas Latvijas muzejos

Trīs tipiskie padomju bērņības stāsti Latvijas muzejos

Parastā bērnība. Skolas sols.

- Sols ir kļuvis par skolas materiālās kultūras metaforu, ikonu un esenci (Depaepe, Simon and Verstraete, 2014).
- Lietas savieno laiku, politiskās sistēmas un paaudzes (Gaskell, 2019). Muzejos atrodamais padomju laika skolas sols ir tīkami politiski neitrāls.
- Skolas solam drīkst pieskarties!
- 28.0% respondentu atzīst, ka vēlas „parādīt mūsdienu jaunatnei priekšmetus, ko viņi nekad nav redzējuši.”

Paula Stradiņa skola. Viesītes muzeja “Sēlija” nodaļa. [Viesītes muzejs "Sēlija" \(muzejsselija.lv\)](http://muzejsselija.lv)

Ideologizētā bērnība. Pionieru kaklauts

Ludzas novadpētniecības
muzejs, LdNM 3551/1

Muzejā izstādītajam, kanonizētajam pionieru kaklautam, tāpat kā skolas solam, ir savdabīgi vienojoša funkcija – tas nav tikai lokālās vēstures daļa, bet ir saprotams simbols vairākām paaudzēm, kas augušas Austrumeiropā.

Padomju laika interpretācija sasniedz plašu amplitūdu no traumatiski negatīva līdz nostalgiski romantiskam. 24.6% respondentu uzskata, ka muzeja ekspozīcijas parāda padomju bērnības ideologizāciju, kas vērtēta negatīvi.

19.7% respondentu atzīst, ka

- komunistiskajās jaunatnes organizācijās bērni mācījās palīdzēt veciem cilvēkiem, lietderīgi pavadīja brīvo laiku, viņiem bija jautri, viņu bērnība bija interesanta, romantikas un piedzīvojumu pilna.
- Bērni mācījās biedriskumu, izpalīdzību, atbildības izjūtu, cieņu.
- Bērniem tika iemācīta nopietna attieksme pret mācībām un darbu, ko pieprasīja gan skolā, gan ģimenē.
- Disciplīna ir atzīta par pozitīvu ieguvumu jaunatnes organizācijās.
- Viens no respondentiem uzskata, ka mūsdienās „vairāk būtu jāstāsta par padomju bērnu organizāciju veikumu sabiedrībai pozitīvos aspektos.”

Paslēptā bērnība. Lelle Baiba

Lelle 'Baiba' LNVM krājums, Fx-23-L5

Baibas neparastā lelles dzīve.

Kurš un kura stāsts par lelli Baibu?

9.8% Respondenti akcentē latviešu tautas tradīciju saglabāšanu, „neskatoties uz padomju ideoloģiju un aizliegumiem,” atzīstot, ka ziņa, ko viņš/viņa caur muzeja ekspozīciju vēlas nosūtīt publiskajā telpā, ir „ārēji iekļaušanās sistēmā un iekšējs protests.” Apziņa par padomju laika komplikētību.

Secinājumi

1. Šos trīs padomju bērniņas narratīvus muzejos konstruē un stāsta, pirmkārt, lietu biogrāfijas un otrkārt – atmiņas, abām šīm pusēm atrodoties savstarpējā mijiedarbībā.
2. Muzeju lietām jēgu piešķir apmeklētāji. Caur apmeklētāju atmiņām, tai skaitā tām, ko glabā ķermenis un maņas, lietas muzejos sāk dzīvot jaunu, vitālu, daudzveidīgu dzīvi (Gaskell, 2019).
3. Dažādās atmiņu epizodes, kas uzplaiknī muzejos, eksponātus padara dzīvus, jo tie ir jāapspriež, jākomentē un jāizskaidro un tas rada mūžīgus jautājumus – kurš stāsts? Kura stāsts? Lietas tiek pakļautas daudzveidīgai interpretācijai un «karojošiem» stāstiem.
4. Vairumā Latvijas muzeju padomju bērniņas stāsts ir izstāstīts neitrāli, padomju bērniņas «zeme» ir nostalgiska, izglītojoša, vienojoša un iekļaujoša, atstājot pašu apmeklētāju ziņā dažādu identitāšu meklējumus, vērtējumu un pretrunu atklāšanu.

Turpmākais pētījums: *Bērnības diskurss Latvijas muzejos un tā integrācija e-studiju vidē augstskolās* (lzp-2020/2-0282)

Bērnības artefaktu kartēšana 40 Latvijas muzejos.

Bērnības artefaktu datu bāze:

- sakārtota atbilstoši aktuāliem izglītības pētniecības virzieniem,
- saistīta ar citām atmiņu institūcijām (arhīviem un bibliotēkām),
- viegli papildināma ar priekšmetiem un vizuālajām liecībām no personīgajām kolekcijām un intervijām,
- iespēja veidot savas virtuālās izstādes,
- nodrošina pašmācības iespējas.

Bibliogrāfija

Daniela, L. “Virtual Museums as Learning Agents.” *Sustainability*, 2020, 12, 2698; doi:10.3390/su12072698

Depaepe, M., Simon, F. and Verstraete, P. “Valorising the Cultural Heritage of the School Desk Through Historical Research.” In *Educational Research: Material Culture and Its Representation*, edited by Paul Smeyers and Marc Depaepe, 13–30. Cham/Heidelberg/New York/Dordrecht & London: Springer, 2014.

Gaskell, I. “History of Things.” In *Debating New Approaches to History*, edited by Marek Tamm and Peter Burke, 217–232, 239–246. London, New Yourk, Oxford, New Delhi, Sydney: Bloomsbury Academic, 2019.

James, A., Prout, A. (Eds.), *Constructing and reconstructing childhood*. London: Taylor&Francis, 2015.

Liddington, T., “What is public history? Publics and their pasts, meanings and practices.” *Oral History Society*. Vol. 30, No. 1, 2002, 83-93.

Melancon, M., Smele, J., White, E. *A modern history of Russian childhood: from the Late Imperial period to the collapse of the Soviet Union*. London : Bloomsbury Academic, 2020.

Schultz, L. Object-based learning, or learning from objects in the anthropology museum. *Review of Education, Pedagogy, and Cultural Studies*, Vol. 40, No. 4, 2018, 282-304.

Paldies par uzmanību.

iveta.kestere@lu.lv
